

Existential Exodus Experience

פרשת וארא תשע"א

Einei Yisrael

Parshas Va'eira

53

cycle of punishment, false remorse and further punishment did not, therefore, bring the Mitzrim to account for their harsh oppression of the Jewish people. Thus, even after the Makkos, the Mitzrim remained just as culpable as before. What then, did the Makkos accomplish?

Rashi tells us that the Makkos were intended to teach Bnei Yisroel.

"This is the way of HaKadosh Baruch Hu. He brings destruction upon the idolatrous nations so that Yisroel will heed and fear Hashem, as it is written, "הכרתי גוים נשמו פנותם וכו' אמרתי אך תיראי אותי תקחי" - מוסר - I wiped out nations; their towers are desolate... I said, At least you (Yisroel) shall fear Me, and will learn a lesson" (Tzefaniah 3:6-7). Hashem may have justly destroyed the towers of the heathens on account of their transgressions, but the lesson was intended for the Jews, to encourage them to draw closer to Him. This was true also of the Makkos suffered by the Mitzrim.

Still, the Makkos were directed at Mitzrayim, and were thus not solely a lesson for the Jews. If, as we have shown, the Makkos did not properly serve as a punishment, what did they accomplish for the Mitzrim? In discussing this matter, not only will we shed light on the difficulties raised by our original questions, but the answer will give us a great insight into how Hashem interacts with us in our everyday lives.

2 A 'finger' and not a 'hand'

In the Haggadah, Chazal compare the Makkos that took place in Mitzrayim and those that took place at *Kri'as Yam Suf*, the Splitting of the Red Sea. The Hagaddah states, "Kamah laku - with how many makkos were the Mitzrim smitten at the Sea?" The ten plagues in Mitzrayim were delivered by an *etzbah*, a finger, as the Chartumim declared, "ויאמרו החרטומים אל פרעה אצבע אלוקים הוא ויחוק לב פרעה ולא שמע אליהם" - *This is the finger of God* (Shemos 8:15). At the Sea, it is written, "וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים וייראו העם את" - *And Yisroel saw the great hand*" (Shemos 14:31). If one finger represented ten Makkos, then the five fingers of a hand must represent fifty. The Mitzrim were therefore smitten with fifty plagues at the Sea.

The comparison goes deeper. If a person wishes to strike or punish, he will use his hand. That is where his strength lies. However, if he wishes to teach or to demonstrate, a person will use his finger to 'point out' the truth. This is the distinction between the Makkos in Mitzrayim and those at the Sea. The Makkos in Mitzrayim were, "The finger of God." They were meant to teach the Mitzrim. At *Kri'as Yam Suf*, however, HaKadosh Baruch Hu smote the Mitzrim with, "His great hand," to destroy them.

3

הבינה

בא

והברכה

קמא

ויבא ברין סיוסון

והנראה לכאר בזה, דהנה זהו כודאי שהעשר מכות שד' הביא על המצרים לא הי' כדי להכריח את פרעה לשלח את בני ישראל, שהרי הקב"ה הי' יכול להביא מכת בכורות תיכף ולהכריחם לשלח את ישראל וכמבואר בדברי ד' ע"י משה לפרעה כמה פעמים, ובע"כ דהיו כגדר יסורין ומשפט. אולם יסורים כידי שמים בעולם הזה אינן כגדר עונש רק כדי להביא את האדם לידי תשובה, וראי' לזה מדברי רש"י בתחילת שמות על הפסוק הבה נתחכמה לו הביא המדרש שנתחכם למושיען של ישראל לדונם במים שכבר נשבע שלא יביא מבל לעולם לא הכינו שעל כל העולם אינו מביא אבל הוא מביא על אומה אחת, עיי"ש.

* ולפי"ז עשר המכות הם ג"כ בכחינה זו - כדי להביא את פרעה ובעיקר את בני ישראל לידי הכרה בד' וכמפורש להדיא בקרא למען תספר באוני בני וגו' וידעתם כי אני ד'. אבל צריך להבין איזה הכרות רצה ד' לנטע בעם ישראל ובמצרים ע"י העשר מכות?

4 כשאנו מתבוננים בדבר רואים אנו שד' רצה להביאם ע"י עשר המכות לידי ג' הכרות, דהנה המכות נחלקו לג' סוגים - וכדחזינו מר' יהודה שהי' נותן בהם סימנים: דצ"ך עד"ש באח"ב, ומה רצה בזה להשיענו, ובודאי שהם ג' סוגים. וכן נראה מכל הפסוקים, דבתחילת כל סדר מג' סדרים אלו נאמר לך והתייצבת לפני פרעה הנה יוצא המימה, ובמכה שני' של כל סדר נאמר בא אל פרעה, שמשמעו אל ארמונו לפני כל קהל ועדה, ובמכה ג' של כל סדר אין בכלל התראה, ובע"כ שכל סדר בא ללמד עם פרעה הכרה חדשה, ובתחילה הסבירו לו ביהדות, ואח"כ בפני כל העם, וכשהתרהו ב' פעמים אודות הכרה זו כבר לא הוצרך בשלישית להתרותו ובאה המכה הג' כדי ללמדו ההכרה הנ"ל. וצריך לידע איזו ג' הכרות באו המכות ללמדנו.

* הנה עיקר הכרות בן ישראל נכלל בפסוק של קבלת עול מלכות שמים, "שמע ישראל ד' אלקינו ד' אחד", ויש כאן ג' הכרות: א) ד' - מציאות ד' ושיש מנהיג לעולם; ב) אלקינו - שלכלל ישראל יש הנהגה והשגחה פרטית מיוחדת; ג) ד' אחד - אחדות הבורא שאין כאן כחות נפרדים שמנהיגים העולם כמו

שהאמינו או דיש כח הטוב וכת הרע וכדומה.

5 והנה הסדר הראשון של המכות בא ללמד מציאות הבורא וכמו שהורה לאחר מכת כנים אצבע אלקים הוא ואינו ע"י כישוף. והסדר הב' בא ללמד ההשגחה המיוחדת עם כלל ישראל וכמפורש בקרא במכת ערב שנאמר ושמתו פדות בין עמי ובין עמך, שד' הראה לו שהמכות אינן על עם ישראל⁴, והסדר הג' בא ללמד אחדות הבורא, שבכבוד עשו שלום אש ומים לעשות רצון אבינו שבשמים, שזה מראה שיש בעלים אחד על כל הכחות, וכן בחושך שהוא ממשלת כחות הרע ששלטו גם על היום ממשלת הטוב, הרי סימן שבעלים א' לכל הכחות בין של הטוב ובין של הרע.

You shall know

The Chumash itself testifies to the intent of the Makkos. The purpose of the Makkos was to forcefully impress into the minds of the Mitzrim that, "וידעתם כי אני ה' – *You shall know that I am Hashem*" (Shemos 10:2) and, "בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ" – *So that you will know there is none like Me in all the land*" (Shemos 9:14). This theme is repeated in nine separate possukim throughout the coming parshios.

Pharaoh's first response to Moshe Rabbeinu was, "מי ה' אשר אשמע" – *Who is Hashem that I should listen to His voice? I do not know of Hashem*" (Shemos 5:2). The insolence, chutzpah, and haughtiness behind Pharaoh's reaction was itself enough to warrant a series of sharp slaps in the face by the King of kings, HaKadosh Baruch Hu. Indeed, this is the basic understanding of the entire parshah of the Makkos. It was as if Hashem said, "You have the audacity to deny Me, Who sustains you and is responsible for your prestige and power? I shall take you and your people to task for your insolence, that you should never forget before Whom you must always kneel in humility."

* There is an additional level to the Makkos, however. By uttering the words, "Who is Hashem," Pharaoh showed that he was sorely lacking proper knowledge of Hashem. As we shall see, the subsequent Makkos were a response to that initial statement; a personalized lesson from Hashem that would provide Pharaoh with the fundamental knowledge of HaKadosh Baruch Hu and His relationship to the world He created, and to His chosen people. To know Hashem and be aware of His existence is not just important for the Jewish people. All the nations must eventually come to recognize Hashem.

8

↳ Let us try to perceive more deeply. Firstly, we notice a pervasive duality in the *match*. It is engraved with Hashem's name, the name of all-encompassing kindness, but also with the plagues, manifestations of Hashem's strict punitive justice. It is used to perform miracles of salvation and sustenance for the Jewish people, but acts as the rod of retribution for the Egyptians. It punishes evil, but is capable of becoming an embodiment of evil. It is to serve Moshe as a sign to the Jewish people proving Hashem's appearance to him to assure him that they will believe him, but simultaneously chastises him for having stated that they would not believe! In the hand it is a manifestation of the Divine, stretching back to the Creation; cast to the earth it is a manifestation of that primal evil which also originates at the beginning of time.

* Let us go yet deeper. There is an idea that evil is not created in the world; however it is certainly made possible. Changing that possibility into a reality is our choice. If we do not pervert the world, it remains good. If we deflect it from its natural state we bring evil into being. There is a mystical source which indicates that the higher worlds are created straight and that this finite, physical world represents a "bending" of that straightness. Once a "bend" has occurred, there is a danger. When all is straight, no error can be made. When a bend manifests, error has not become inevitable but it has become decidedly possible.

9a A *mashal* (allegory) will make this clear. If a person walks along a perfectly straight road he can never lose sight of his point of origin — all that is required is to turn around and look back and it will be clearly seen. But once the road forks, once the traveller has turned onto a road which is at an angle to his previous path, he can no longer see home. When he looks back

כל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משוכח ואפילו כולנו חכמים וכו', כי ענין ספור נסי מצרים אין זה סהם לספר המעשיות של נסי ד', רק הם צריכים ללמד אותנו הכרות גדולות בד', וכמו שרואים אנו שאפילו בקבלת התורה אמר ד': אני ד' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, וכל הרגלים והמועדות הם זכר ליציאת מצרים, כי הכרת אמונתנו צריך לבא מנסי מצרים -

להכיר עיני גדלות הבורא ומדותיו, ולכן אף שיודעים הנסים צריכים להרבות לספר אותם כדי להתעמק בהם וללמוד מהם ההכרות הנכונת בגדלות הבורא יתברך.

9b he sees only a lonely fork in a lonely road. It becomes possible to forget where the origin is. And that is how the world is built. The higher worlds are straight and the angelic inhabitants of those worlds see reality plainly, undeniably, and of course are not free to forget it. But we, inhabitants of the finite, see only the finite as a point of origin. To see the spiritual one must be able to see around corners! One has to be able to see into a dimension which is essentially invisible from here. The very fact of a finite Creation intrinsically hides the spiritual. Of course that is not bad — it provides the framework within which to exercise free will; one can look at the world and choose to see its incredible beauty, its plan-and-purpose, its glow. That is the correct utilization of the smokescreen of the world — to penetrate it. But one can just as easily see it as skin-deep, finite only, filled with random accident, and that is bad. Good and bad lie only in the choice of perception.

→ The effort of seeing the invisible, of seeing around corners, is called "remembering". The Torah *mitzva* of remembering — deeply, spiritually — is the *mitzva* of opening a pathway to higher perception. Remembering the Creation, our origin as a people at the exodus from Egypt, our origin as the people of the Torah at Sinai, is our lifeline. In fact the command to remember Sinai is phrased thus "Be careful and guard your soul well lest you forget the things which your eyes have seen the day on which you stood before Hashem at Chorev (Sinai)". Not "remember", but "lest you forget" — the natural condition of the Jewish people is remembrance. We are always at Sinai, that is our natural mode, we need only take care not to forget it!

"*Atem eidai* — You are my witnesses"; Hashem appoints us His witnesses from Sinai on. Witnesses are called in only when

the original subject of their testimony is no longer visible. Their task is to recall the events.

10 To straighten what is bent. That is our task. Not to be deceived by a bend in the road. The name of the Jewish people ישראל (Israel) spells ישר אל the straight one of Hashem! And the

11 So the *match*, somehow, stands at the junction between heaven and earth. It is located at the point where the straight bends. It is in fact an agent of Creation, poised to reveal the straight bright line of Hashem's presence in the world — it is the immediate agent of miracles; when it appears, the world obeys. But it is ever ready to manifest as the reflection of all evil. Its natural place is in the human hand, the hand of Adam at the time of Creation, the hand of Avraham, Yitzchak, Yaakov, Yosef, Moshe Rabbeinu. In these hands it is pure sapphire-clear mastery of the world. But cast to the earth, or in deeper terms: brought low, close to dark physicality, it becomes pure terror. And its correction? Pick it up by the tail; treat it as if it were a *match*; relate to it while yet dumb with terror as it should have been held all along, then, and only then, after it has been thus conquered does it reveal its true identity, its sanctity. It is in reality a *match*, and yet the serpent was no illusion.

פרשיות "שמות" ו"ארא" "בא" ו"בשלח", מאריכות מאוד בעניין יחסו של פרעה למשה ולישראל, עד ליציאה ממצרים. והנה בלומדי זאת השנה, עלה על דעתי כס"ד מעם עמוק לאריכות זו:

את רשעותו של פרעה וסירובו לשלח את ישראל, אנו מכירים מילדות, ומשום כך אנו מתקשים לשאול על כך שאלות... אך המתכונן בעין בוחנת, בוגרת, מתפלא לראות עניין מוזר בהתנהגותו של פרעה: מצד אחד, האמת היא שפרעה חלש ממש. משה שב ומאיים עליו בשם ה', מביא עליו מכה אחר מכה - ופרעה אינו מעז לגעת בו לרעה!

ומאידך - פרעה מתחזק כל העת כנגד ציווי ה' יתברך, ושומר על תרמית השליט הכל-יכול... גם לאחר שמכות קשות מחריכות את ממלכתו, הוא מתעקש ומתנה תנאים עם ישראל (שרק הנברים ילכו לעבוד את ה', שילכו בלי הצאן, וכדו') וממש עד הרגע האחרון - בו ראה את המוות לנגד עיניו במכת בכורות, ונאלץ לשלח את העם - הוא ממשיך להתנהג כפרעה העריץ ה"שולט מסוף העולם ועד סופו" (שמו"ד טו, י) וממאן לציית לה'.

ותמוה: היתכן שהחלש יציב תנאים למי שעומד עליו ומכה בו?! ולמעשה, השאלה היותר מרכזית היא: מיהו כאן בעצם החלש, ומיהו החזק...? מחד, המכות הנוחתות על פרעה הן גוראות, והוא שב ומתחנן להסיר אותן ממנו; ומאידך - ישראל אינם יכולים לצאת ממצרים ללא רשותו...! מדוע לא אמר ה' לישראל שיצאו גם בלי רשותו של פרעה, ואם הלה ירדוף אחריהם - אוי ה' יכה אותו...?

14 - והוה פתרון התמיהה, כס"ד:

התורה נקראת "משל הקדמני" (שמו"א כד, יג) - מסביר רש"י (לשמות כא, יג) שהתורה היא משל הקב"ה, שהוא קדמונו של עולם. כל דברי התורה, כולל המצוות וסיפורי התורה, משלים הם לכל הקורה לאדם בעולמו, ותפקידם ללמדו כיצד עליו לנהוג בחייו. משה שהאריכה התורה מאוד בעניין המכות והתנהגותו של פרעה, הוא כדי שהאדם יתכונן ויבין מן "המשל", שהנמשל אינו אלא הוא-עצמו:

מב פרעה: סמל ליצר שבאדם

15 "פרעה" שבכל אדם

פרעה - הוא משל ודוגמה ליצר הרע שבאדם (פרע"ה עם ד' אותיותיו - בנימי: שמו). מרגע שגודל האדם, וכן לאורך שנות ילדותו - הריהו "משועבד" ליצרו; מבחינה מסוימת, הריהו כבני-ישראל המשועבדים במצרים תחת עול פרעה. מה שאמרו *חז"ל שפרעה היה "שולט מסוף העולם ועד סופו" - היינו, שולט על כל האדם; כי האדם הוא מעין "עולם קטן", והוא גם עיקרו של עולם.

שליטה זו של היצר נמשכת עד ליום שבו האדם גדל, ושכלו מתחיל להבחין בין טוב לרע. אז מתעוררים באדם כוחות נפש הדוחפים אותו לצאת לחרות - וכאן מתברר שהמלחמה ביצר היא קשה, משתי סיבות:

א) היצר ("פרעה") אינו מוכן לשחרר את "עבדיו" בקלות.

ב) התורה ממחישה לנו בפרשיות אלה, שגודל מלחמה פנימית זו תלו בעצם רק באדם. וכפי שכבר אמר ה' לרוצה הראשון, לקין (ברא' ה, ז): "ואליך תשוקתו..." - פירש רש"י: "יצר הרע תמיד שוקק ומתאוה להכשילך" ולשלוט בך, כרם "...ואתה תמשל בו" - אם תרצה תתנבר עליו. והו סוד העניין: הבעיה אינה רק בהתנגדות פרעה לשחרור ישראל, אלא גם ברפיון רוחם של ישראל לצאת לחרות ולהיות עבדי ה' באמת! (אם היו מוכנים לכך - היה משה נשלח מהר יותר). ואכן, רוב-רובם של בני העולם נכנעים ליצרם כמעט יום יום, וסרים למרותו כמעט ללא תנאי. ואף שלפעמים יש בלבם צער על חולשתם זו ועל מעשיהם הרעים - הם ממשיכים ליהנות מן הפיתויים שהיצר מגיש להם, עד שהופכים להיות "עבדיו". וכך תיארו חז"ל את תהליך הכניעה ליצר:

"יצר הרע, בתחילה דומה לחוט של כוכיא [עכביש] - ולבסוף דומה כענתות העגלה [תכל עבה], שנאמר: [בעבות העגלה, תפאה] (סוכה נב, ישע' ה, יח).

12 consummate control of reality when it is grasped in kedusha (holiness), he enters Egypt, the domain of evil. The Jewish people are enslaved in Egypt; in deeper terms they are oppressed by the forces of evil. That is why they are there, to

become a people that is holy by breaking out of the dimension of impurity. And their leader, Moshe, must face the king of evil, Pharaoh, in the ultimate showdown. This is no cheap magic contest, no attempt to prove whose sorcery is stronger - that is not Torah. It is a dialogue between good and evil at the highest level; good must conquer evil at that level, at the formation of the Jewish people; and it is enshrined in a parsha (portion) in Torah.

Pharaoh denies knowledge of Hashem. Of course. Moshe demonstrates: Pharaoh, what you are doing is misrepresenting reality, you are transforming the *mateh* of the world into the primal *nachash* (serpent)! And Pharaoh's response? *That is our business!* That is what Egypt is, that is what we teach here! His wife does the same. The children do the same. All of Egypt is intrinsically dedicated to perverting the spiritual truth into unholiness. You are bringing produce to an overstocked market! No simple witty remark, but a deep statement of Egypt's manifesto. And Moshe's reply? Of course I must bring my produce here; here is where the experts should recognize quality! Here is the very place, the only place, to distinguish between the tricky, shimmering facets of perception of good and evil. And Aharon's staff swallows up all the others - good and holiness will engulf evil eventually. And of course it swallows them after revealing itself as a *mateh*, not a *serpent*; that is the point: it is the reality of correct perception, of remaining true to the source of the world that will conquer the vicious falsehood of evil. The business of evil is to dash the *mateh* to earth and cause it to manifest as the *nachash*. Our business is to hold it aloft and reveal it as the *mateh*. It is not easy. Once the road has forked one may be genuinely lost. Fighting home may take all we have. But that moment of transformation of the self, that point of snapping out of a terrifying ordeal into the transcendent clarity of victory is what life is about. And that is why we are here.

16

כך בדיוק היה גם בשיעבוד מצרים: כיצד החל השיעבוד? - בפיתוי ערמומי של פרעה. הוא פיתח את ישראל ב"פה רך" להצטרף לעבודות הבניה, בכך שהוא עצמו עבד עם הבונים והראה "דוגמה אישית"; פנאמר: "ויאמר אל עמו... וישמו עליו שרי מסים..." - ששמו בצווארו כלי עבודה, כשאר הפועלים (שמות א, מ"א; סוטה י"א). וברגע שישראל נאותו להצטרף אליו - התחזק עליהם והפכם לעבדים שאינם רשאים להשתחרר מעבודה זו. כאופן זה, הפכו רוב-רובם של ישראל (מלבד שבט לוי) להיות עבדים גמורים למשך שנים רבות. ודמיון נוסף בין השיעבוד ליצר, לשיעבוד פרעה:

17

R. Roberts

* The nature of a snake is to attack its victim by biting him in the heel. The bite itself is tiny and seems harmless, but appearances are often deceptive. With this small incision, the snake has injected a fatal poison that will soon deaden the entire body. That scenario accurately depicts the snake-like plan of Pharaoh. On the surface, his decree of mass slavery appeared

And that also explains the incessant repetition of Yetzias Mitzrayim, the exodus from Egypt; that's the essence of Pesach and is recalled all through the year. All right, there was a liberation. We got our freedom. But lots of people have been liberated. The freedom we celebrate on Pesach is the liberation of the inner person. A person who is chained to his instincts and desires is not a liberated person. The freedom and liberation we're talking about here, it's all about the tzuras ba'adam, the removal of the obstacles to the process of reconstruction and rebirth.

מ' פתוחה וס' סתומה יחוד המחשבה עם המעשה

ועתה בא וראה כי ענין זה רמוז במלת מצר"ם שמלת יצ"ר מפריד בין מ' פתוחה לס' סתומה, כי מ' פתוחה מרמזת על מעשה מ' נוטריקון מ'עשה, וכמו שהמ' היא פתוחה כן המעשה הוא פתוח וגלוי לעין כל, ולעומת זה מ' סתומה רומזת על המחשבה מ' נוטריקון מ'חשבה, וכמו שאות מ' סתומה מכלל הצדדים כך המחשבה סתומה בתוך המוח שכראש ואיננה גלויה.

היות שכאמור צריך לייחד המחשבה עם המעשה ולא להפריד ביניהם, לכן המילוי של מ' פתוחה איננה רק מ' סתומה כך מ' סתומה לרמז לכי למלאות המעשה שיהיה אבתכלית השלימות, צריך לקשר המעשה עם המחשבה, וזהו מ"ם מעשה מ'חשבה, וזו שהוא היצר לא יבא ביניהם להפריד המחשבה מן המעשה.

הנה כי כן מבואר היטב דברי הר"ז קודש, כי מצר"ם יש בתוכה יצ"ר המפריד בין ב' ממין מ' פתוחה וס' סתומה, והביאור בזה כי היות שקליפת מצרים שהיא גלות הדעת מתנתנת ליחוד המחשבה עם המעשה, לכן במלת מצר"ם אותיות יצ"ר מפריד בין מ' פתוחה לס' סתומה, לרמז שהיצר הרע מפריד בין המעשה הרמוז במ' פתוחה להמחשבה הנרמזת בס' סתומה, ולפי זה יציאת מצר"ם ענינה פירוש סילוק היצר המפריד בין שני הממין.

מעתה יתבאר היטב למה התעקש פרעה הצדיק ואני ועמי ה'רשעים, כי היות שלפי מה שלמדנו מדברי הר"בני יששכר, שם רומז על עבודת ה' במחשבה, ואלו ו"ה חוש על עבודת ה' במעשה, לכן פרעה מלך מצר"ם ראש קליפת הדעת שאמר: "לא ידעתי את ה'", שפנין גלות הדעת הוא להפריד מן המחשבה להמעשה, ואפילו כשהיה מוכן להודות במציאות ה', ניסה להפריד בין מ' לוי"ה שהוא בין המחשבה להמעשה, אנו בני ישראל עבודתנו בקודש הוא לקשר המחשבה עם המעשה: לייחד שם י"ה בו"ה ביחוד שלים בשם כל ישראל.

מעתה יתבאר היטב למה התעקש פרעה הצדיק ואני ועמי ה'רשעים, כי היות שלפי מה שלמדנו מדברי הר"בני יששכר, שם רומז על עבודת ה' במחשבה, ואלו ו"ה חוש על עבודת ה' במעשה, לכן פרעה מלך מצר"ם ראש קליפת הדעת שאמר: "לא ידעתי את ה'", שפנין גלות הדעת הוא להפריד מן המחשבה להמעשה, ואפילו כשהיה מוכן להודות במציאות ה', ניסה להפריד בין מ' לוי"ה שהוא בין המחשבה להמעשה, אנו בני ישראל עבודתנו בקודש הוא לקשר המחשבה עם המעשה: לייחד שם י"ה בו"ה ביחוד שלים בשם כל ישראל.

מעתה יתבאר היטב למה התעקש פרעה הצדיק ואני ועמי ה'רשעים, כי היות שלפי מה שלמדנו מדברי הר"בני יששכר, שם רומז על עבודת ה' במחשבה, ואלו ו"ה חוש על עבודת ה' במעשה, לכן פרעה מלך מצר"ם ראש קליפת הדעת שאמר: "לא ידעתי את ה'", שפנין גלות הדעת הוא להפריד מן המחשבה להמעשה, ואפילו כשהיה מוכן להודות במציאות ה', ניסה להפריד בין מ' לוי"ה שהוא בין המחשבה להמעשה, אנו בני ישראל עבודתנו בקודש הוא לקשר המחשבה עם המעשה: לייחד שם י"ה בו"ה ביחוד שלים בשם כל ישראל.

32

יחילו לייחד שם י"ה בו"ה ביחוד שלים בשם כל ישראל, על פי מה שכתב ב"תולדות עקב יוסף" (פרשת וירא) בשם מורו ורבו רבנו עזריאל מברסלב, כי יחוד קוב"ה ושכינתיה הוא יחוד המחשבה עם המעשה, ובלשון קדשו: שמעתי בשם מורי... דהמחשבה נקרא אין יחוד הוי"ה והמעשה הוא אדני, וכאשר מחבר המעשה עם המחשבה בעת עשיית המעשה נקרא יחוד קוב"ה ושכינתיה.

נקדים עוד מה שכתב הר"בני יששכר, שבת מאמר ו סימן טו, כי אותיות י"ה בשם הוי"ה מורה על עבודת ה' במחשבה, אילו אותיות ו"ה משם הוי"ה מורה על עבודת ה' במעשה, ובלשון קדשו: כי ישראל מליים בהשם הוי"ה ב"ה כמו שכתוב ואתם תזקקים בה' אלקיכם וכו', והנה בהשם הוי"ה

ב"ה אותיות ו"ה מורים על המעשה י"ה הוא המחשבה כידוע.

ונראה שענין זה מתאים היטב עם הראשי תיבות של שם הוי"ה - 'ישמחו ה'שמים ותגל הארץ, על פי מאמר חכמינו ז"ל בגמרא (סנהדרין ז:): "קרא אל השמים מעל זו נשמה, ואל הארץ לדון עמו זה הגוף". מבואר מזה כי שורש הנשמה הוא מן השמים ושורש הגוף הוא מן הארץ.

ודוע שפועלת המחשבה היא מצד הנשמה שבמוח ואילו פעולת המעשה הוא מצד איברי הגוף, ולפי זה מתאים היטב עבודת ה' במחשבה לאותיות י"ה שהוא ישמחו ה'שמים, שכן שמים רומז על הנשמה שמקורה בשמים, ואילו עבודת ה' במעשה מתאים לאותיות ו"ה שהוא ותגל הארץ, שכן ארץ רומז על הגוף שמקורו בארץ.

נמצא כי כאשר אדם מקיים מצוה רק במחשבה ולא במעשה הוא מייחד שם י"ה, וכאשר הוא מקיים מצוה רק במעשה ולא

במחשבה הוא מייחד ו"ה, אולם כאשר הוא מקיים מצוה גם במחשבה וגם במעשה הרי הוא מייחד י"ה בו"ה ביחוד שלים.

מעתה מבואר היטב למה לפני קיום כל מצוה במעשה אנו אומרים: 'לשם יחוד קוב"ה ושכינתיה', כי רצוננו לקיים את המצוה לא רק במעשה אלא גם במחשבה, כדי לייחד קוב"ה ושכינתיה על ידי המחשבה והמעשה, לייחד שם י"ה בו"ה ביחוד שלים, שהוא יחוד המחשבה עם המעשה כמבואר.

בגלות מצר"ם מפריד יצ"ר בין מ' פתוחה לס' סתומה

נקדים עוד מה שכתב הר"ק רבי נפתלי צבי מראפשיץ ז"ע ב"זרע קודש" (פרשת

26 מעתה יתבאר היטב מדוע אפילו כשכבר הודה פרעה ה' הצדיק, הקפיד לעשות פירוד בין י"ה לו"ה באומרו: יי הצדיק ואני ועמי ה'רשעים, שהרי כפי מה שנתבאר אפילו כשכבר הסכים שילכו ישראל לעבוד את ה', אמר: "לכו נא הגברים ועבדו את ה'", ולא רצה שגם הטף יצטרפו לעבודת ה' כי רצה לעשות פירוד בין ההורים להבנים שלא ימשיכו בדרך התורה של ההורים, אם כן זהו ממש פירוד בין אותיות י"ה שבין אי"ש אש"ה לאותיות ו"ה של בן ובת, והו"ה ג"כ ענין הגלות שלפעמים מצליח היצר בעוה"ר לעשות פירוד ח"ו שהבנים לא ימשיכו בדרך האבות, שלפי המבואר זהו ענין הפירוד בין י"ה לו"ה.

27 שם הוי"ה ראשי תיבות 'ישמחו ה'שמים ותגל הארץ'

כדרכה של תורה שנדרשת בשבעים פנים נראה לבאר באופן אחר ענין הפירוד שמפרידים פרעה והגויים בין י"ה לו"ה, על פי מה שכתוב במלחמת עמלק: 'ויאמר כי יד על כס י"ה מלחמה לה' בעמלק מדור דור'. ופירש רש"י שנשבע הקב"ה שכל זמן ששמו של עמלק קיים אין שמו של הקב"ה שלם, כי נחסרו אותיות ו"ה ויווה הוי"ה ונשארו רק אותיות י"ה.

שם הוי"ה הוא ראשי תיבות: 'ישמחו ה'שמים ותגל הארץ'. והנה בשמים נראה תמיד גדולתו של הקב"ה אפילו בזמן הגלות כשיש הסתר פנים למטה, ולכן אפילו בזמן הגלות ישמחו ה'שמים בהתגלות כבוד מלכותו.

אך למטה בארץ מתגלה כבוד מלכותו וקרא בזמן של גאולה, שאז ותגל הארץ בהתגלות כבוד מלכותו בארץ, אבל בזמן של גלות והסתר פנים חסרה השמחה למטה בארץ, ונעלם מהשם אותיות ו"ה שהוא ראשי תיבות ותגל הארץ, ולכן כל זמן שעמלק קיים אין השם שלם כי נעלם השמחה למטה בארץ שהוא ו"ה של ותגל הארץ, עד לעתיד לבוא שיתגלה כבוד ה' גם בארץ ואז יושלמו אותיות ו"ה שהוא ותגל הארץ עכ"ל.

28 אמור מעתה יתבאר היטב ענין מה שבגלות יש פירוד בין י"ה לו"ה, כי הן אמת שאפילו בזמן הגלות משגיח הקב"ה ושומר על שה פזורה ישראל בין שבעים זאבים שרוצים לטרוף אותה, כמו שכתוב (שיר השירים ב ט):

"משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים". אך השגחה זו היא בהסתר ואינו גלוי לכל, נמצא שיש פירוד בין י"ה שהיא ההשגחה בשמים בבחינת ישמחו ה'שמים ובין ו"ה שהיא ההשגחה בארץ בבחינת ותגל הארץ.

וזהו שהבנים פרעה דבריו ארס באומרו: יי הצדיק ואני ועמי ה'רשעים, כלומר למרות שכלי ברירה היה מוכרח להודות במציאות ה', שיש בכוחו לעשות נסים ונפלאות שלא כדרך הטבע, מכל מקום אפילו על פתחו של גיהנם הפריד במלת "ואני" שהכוונה על פרעה, בין י"ה - ישמחו ה'שמים ובין ו"ה - ותגל הארץ, לרמז כי הן אמת שהקב"ה נמצא בשמים, אך למטה בארץ אני ועמי ה'רשעים - שימשיכו להכחיש השגחתו בארץ.

לייחד שם י"ה בו"ה ביחוד שלים

יתכן לבאר באופן שלישי מה שביקש פרעה להפריד בין י"ה לו"ה, בהקדם לפרש מדר עבודה הנוסח בלשם יחוד: 'לשם יחוד קוב"ה ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו

fact, the deeper wisdom states that the front of the neck, or throat, is identified with Moshe Rabbenu – after all, Moshe is the voice of Torah; Hashem speaks through Moshe's throat. "The Divine Presence speaks from Moshe's throat." The same sources state that Moshe's arch-enemy, Pharaoh, is represented by the back of the neck – he is the one who strives for the opposite of that which Moshe Rabbenu wishes to achieve; Pharaoh's goal is to keep the Divine voice out of the world, to silence the voice of the spiritual. Moshe Rabbenu's task is to achieve connection, the ultimate connection of spiritual and physical worlds; Pharaoh's work is to separate those worlds. Arch-enemies indeed. And the letters of the word פרעה "Pharaoh", when reversed, spell הערף "ha'oref", the back of the neck!

וברשיי "ובכה ובעמך - בתוך מעיהן היו נכנסין ומקרקרין" עכ"ל. נראה המכה זו של הצפרדע המקרקרת בכל מקום באה להודיע להם מבקר עד ערב שיש בורא לעולם, שעיקר מכתה היה במה שמקרקרת וצועקת בלא הרף, וכדאיתא בפסיקתא זוטא "למה הביא עליהם הצפרדעים על שהיו המצרים מעירים אותם משנתם לאמר עבדו עבודת פרעה הביא עליהם קולנים שהיו באים הצפרדעים וצוחים באזניהם", ואמנם ודאי שהיתה הצפרדע גם אוכלת המאכלים ומשחתת כדכתיב בתהלים [ע"ה מ"ה צפרדע ותשחיתם" אבל עיקר מכתה היתה בקולה כדאיתא במדרש רבה [פרק י"ו] "רבותינו אמרו לא די למצרים השחתת הצפרדעים אלא שהיה קולן של צפרדעים קשה להן יותר ממכתן שהיו נכנסות בגופן וצועקות בוכם שנא' "על דבר הצפרדעים אשר שם לפרעה" על דבור הצפרדעים, עכ"ל.

ונראה בס"ד שזהו לשון "צפרדע- צפרדע דהיינו שהיא צופרת "דע" שיש רבש"ע, וכן מלשון "צפרא" שהיא צועקת מבקר עד ערב "דע" וכ"ז תשובה לפרעה שאמר "מי ד' אשר אשמע בקולו לא ידעתי את ד'" והשיבוהו בידעה זו, ובשמיעת קול עושי שליחותו, וזהו "למען תדע כי אין כד' אלקינו" כד- היינו שהוא אדון קל הארץ, וזה תשובה למי ד', ואלקינו- היינו שהוא המנהיג ובעל הכחות כולם, והיא תשובה למי ד' אשר אשמע בקולו, ובוזה הראהו שהוא בעל הכחות כולם ושולט בכל א' וא', בכל צפרדע וצפרדע ובתוך מעיו של כל א' וא'.

37 תרי 28
 אם כן: "ישראל במצרים" הם משל לאדם המשוועבד ליצר-הרע, אותו מגלים "פרעה" האכזר. אם כך: מיהו אפוא "שבת לוי" שאין ל"פרעה" שליטה עליו? וזוהי הנשמה שבאדם שאינה נכפפת לעולם ליצר הרע! וכפי שכתב הרמב"ם

ש"מעולם לא עבר שבט לוי עבודת כוכבים!" (הל' ע"ו סוף"א). וכן כתבו בספרים, שברגע שהיצר מתגבר והאדם עומד לחטוא, הנשמה יוצאת מגופו כדי שלא להיות תחת עול היצר, ובמקומה נכנסת רוח אחרת להחיות את האדם; והוא עומק דבריהם ז"ל: "אין אדם חוטא, אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות" (מנחת נ.ג.). מהו הלקח שצריך האדם ללמוד מחרות זו שהיתה ל"שבט לוי" ב"מצרים"? - שאם לא יכנס ל"משא-ומתן" עם יצרו ולא יפתח לו פתח - לא תהיה ליצר כל שליטה עליו! רק כך ניתן להבין, כיצד זה משה ואהרן נכנסים ויוצאים בארמון פרעה, השליט הנורא והאכזר - ואיש אינו נוגע בהם לרעה!

38

לא קל לצאת מ"מצרים"...

תהליך השחרור מפרעה, גם הוא מעין תהליך השחרור משלטון היצר: הנה מגיע זמן הגאולה, והקב"ה מצווה על משה ללכת אל פרעה, לעשות לעיניו מופתים, ולצוותו לשחרר את ישראל. אך העניין אינו פשוט: בתחילה, משה מסרב ללכת בשליחות ה' (שמות ג, י"א); וכשהוא כבר מסכים - ישראל אינם שומעים אל משה "מקצרו רוח ומעבדה קשה" (שם ו, ט). ואחר כך, פרעה מקשה את עורפו שוב ושוב. סוד קושי זה לצאת "ממצרים" לאחר הגלות הארוכה, הוא - כאמור - משל למתרחש באדם הרוצה לצאת מעול יצרו השולט בו: לאחר שנות-הנעורים, האדם מבין אמ-אמ שעל-אף הקושי למרוד ב"מלך" השולט בו - אין מוצא אחר: עליו לצאת לחרות, ויהי מה. אלא ש"הפרדה" ממי שהיית בשליחתו המלאה - אינה קלה. קיימים חלקים באדם עצמו, שמסרבים לקום ולהילחם ביצרו... ממש כאותו עבד נרצע המסרב לצאת לחופשי וטוען "אתכתי את אדני" (שמות כא, ה) - כך אומר גם האדם לעצמו: "כי טוב לנו עבד את מצרים" (שם יד, יב). זאת למרות, שידוע הוא שהקב"ה יסייע לו כשיבוא להיטהר. כעת מבינים אנו, שלא בכדי הצביע ה"מסילת ישרים" (פ"ב) על דרכו של פרעה, כחכמים שבו נוקט היצר-הרע שלא להניח לאדם לשוב בתשובה... אם היה האדם חושב מחשבות על חייו, על עתידו - היה משתחרר מ"אדונו" בקלות; אלא שהיצה"ר מדחיר אותו כ"סוס שומף", כדי שלא יהיה לו זמן למכס עצה בנפשו; בנחיתת מה שאמר פרעה: "תכבד העבדה על האנשים ועשו בו, ואל ישעו בדברי שקר" (שמות ה, ט).

36

נתיבות ראש השנה שלום

קכה

והביאור על דרך העבודה, דענין לשמוע קול שופר הוא כמ"ש מרן בכ"א זי"ע בפ' (ויקרא א) ויקרא אל משה וידבר ה' אליו, דכתיב ויקרא כלשון נסתר ולא פירש מי הקורא, היינו דכל קריאה שבעולם שמשרעה שמע מיד ידע שהוא וידבר ה' אליו, שהוא דבר ה' הקורא לו להתקרב אליו. כל המאורעות העוברים על איש יהודי, כולם הם קריאה מאת השי"ת שיתקרב אליו ית'. הן מאורעות של שמחה שהם קריאה להתקרב אל השי"ת מתוך שמחה, והן המאורעות של יסורים ועגמו"ג, ואפי' אצבעו אין אדם נוקף עד שמכריזין עליו מלמעלה (חולין ז:). וע"ז נאמר ושבת עד ה' אלקיך ושמת בקולו (דברים ל). הצעד הראשון של תשובה הוא ושמעת בקולו, שיהודי יאזין לקול ה' המדבר אליו. ובוזה יל"פ הכי (שם יא) ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה את הברכה אשר תשמעון וגו', מקור הברכה הוא ששומעים את קול ה' היוצא מהר חורב יום יום. הקורא אליו ומעורר לבכות בניו, ואם לא שומעים את קול ה' זו גופא הקללה. וענין זה הוא מיסודי עבודת ה', ונכלל בכתוב (שם יג) אחרי ה"א תלכו ואותו חיראו ואת מצותיו תשמרו ובקולו תשמעו ואותו תעבדו וכו' תדבקו. שיש מקשים, מה כוונת אומרו ובקולו תשמעו. אחרי שכבר נמנו כאן בפסוק כל עניני עבודת ה'. אמנם כאמור בקולו תשמעו הוא צווי מיוחד לאיש יהודי, שמלבד כל מצוות התורה יקשיב וישמע לקול ה' הרובר אליו תמיד, כי כל מה שהוא שומע וכל מה שקורה לו ממאורעות העולם בכלל ובפרט הכל הוא קריאה מאת השי"ת. והצווי הזה חוזר ונשנה הרכה פעמים בתורה כי הוא מקור הברכה.

נמצא אפוא, ששני הפירושים ל"ויקם מלך חדש על מצרים" (שמות א, ח) - מתקיימים להפליא בכל אדם: כשהוא יוצא לאוויר-העולם, יש לו כביכול "מלך חדש" שמושל בו, הוא היצר הניתן בו מרגע יציאתו ממעי-אמו (רשי" לברא' ח, כא), ועל מלך זה נכון גם לומר, ש"נתחדשו גזרותיו" (סוטה יא.); שהרי "יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום!" (סוטה נב). מדי בוקר "מתחדש" הוא "גזרות" על האדם, להטרידו ולבלבל את דעתו בענייני הומר ולבנים... והיינו: "כך אומנותו של יצר-הרע, היום אומר לו 'עשה כך', ולמחר אומר לו 'עשה כך' - עד שאומר לו 'עבור עבודה-זרה', והולך ועובר" (ירוש' שבת יד) - וידוע שישראל גם עבדו ע"ז תחת שלטון פרעה (מכיל' לשמות יב, כא).

ימי זקנתו של האדם

וזאת יש לדעת: כאשר "השותפות" בין האדם ליצר-הרע נמשכת שנים רבות, הריהם נעשים כמציאות אחת. כל מה שקורה ל"פרעה" - ליצר-הרע - קורה גם לאדם "הצמוד" אליו. פירוש הדברים: חז"ל ביארו במדרש (שכו"ר יא, ד) שמה שציווה הקב"ה לומר לפרעה שרק "הרד שלשת ימים נלך במדבר" (שמות ח, נב) - שמשמעו: ואחר כך נחזור - דבר זה נועד לגרות את פרעה לדרך אחרים. שלכאורה, היה ה' צריך לצוות על פרעה לשלח את ישראל מיד, ללא כל תנאי! אלא שכך מגדיל הקב"ה את הניסיון בעולם: כשפרעה רואה שה' מנהל עמו * "משא ומתן", ומשתמש נגדו - ח"ו - ב"כעין" "תרמית" - דבר זה מעודד אותו לחשוב כאילו יש לו כוח מול הבורא... ולכן הוא מקשה את לבו ומתחזק לדרוף אחרי ישראל - ואז מראה ה' את כוחו לעולם בקריעת ים-סוף.

כאלה הן גם מחשבות היצר הרע: הקב"ה מניח לו להגדיל את כוחו ולשלוט באדם, עד שהיצר מאמין שלבסוף ימרוד גם באדונו וישלוט בעולם! ואז, כשיהיה בשיא עוצמתו - ישחמנו הקב"ה לעיני הצדיקים (סוטה נב), במהרה בימינו.

מחשבות-גאוה אלה, משפיעות גם על האדם הכרוך אחר יצרו. כוח הבחירה שה' נתן באדם, גורם לו לחשוב שרשאי הוא להיות "בעל-בית" לעצמו; וכפי שאמר הנחש אל האשה: "והייתם כאלקים ידעי טוב ורע" (ברא' ג, ה). והקב"ה, כהיותו אב רחמן המכיר את יצרו וחולשתו של האדם, נזהר בו כבוד: ככל פעם ש"משה" (הנשמה) מבקש ממנו לרחם על הגוף, ה' מסיר את המכה מן האדם - ושוב חוזר הגוף לסורו. וכך, למרות שכחות על האדם "מכות" בזו אחר זו - עדיין רואה הוא את עצמו כשליט הקובע בענייניו. וזהו ממש מפלאי הבריאה.

אמנם, יום אחד מגיע העת לגאול את הנשמה משיעבוד הגוף הנכנע ליצר-הרע - היינו: את "ישראל" מ"מצרים". האדם גדל ומזדקן, ומתוך "שבט לוי" שבקרבו - היא הנשמה - קם "משה", ומתחיל להכות "בפרעה"; להתנגד לשליטתו המחלטת. אמנם במקביל, גם יצרו גדל ו"מקשה את לבו" - אך ממכה למכה "פרעה" הולך ונחלש; האדם יוצא אט-אט מתחת ידו, ויוצא לחרות עולם בקבלת עול מלכות-ה'.

הכאה זו שמכה האדם את "פרעה" שבקרבו, את היצר-הרע שמלך ומשל "בכל העולם" - מקבילה להכאת פרעה: התגברות האדם על יצרו מגלה את מלכות-ה' בעולם, וגם הטבעת ה' את "פרעה" פים הוכיחה שה' הוא מלך העולם. לכן מוזכרת מלכות-ה' לראשונה בתורה, דווקא בשירת הים; בעת שישראל יצאו לחרות משיעבוד "פרעה", והכריזו: "ה' ימלך לעולם ועד" (שמות טו, יח).

התבטאות שחשפה הלך-נפש פנימי

אלא שאפילו משפט זה שאמרו ישראל, מוכיח עד כמה קשה היא המלחמה ביצר: חז"ל אמרו, שאילו היה העם אומר באותה שעה גדולה ה' מלך עולם ועד, בלשון הזוה - היתה באה מיד הגאולה השלמה! (מכיל' סוף מסכתא דשירה). ויש להבין, מה פירושה של 'שעות' זו? והרי שירת-הים נאמרה ברוח-הקודש! (שמי"ד כג, ב). - פירוש הדבר, שעדיין לא היתה בנפש העם הכנה מספקת, מלאה, להשתחרר סופית מ"פרעה" ולקבל מיד את ה' למלך!... וכפי ששב הדבר ונתגלה, בגדוהים במדבר.

הנה לנו אפוא, שהכל תלוי באדם: כיוון שלא המליכו את ה' בלבם באופן נחרץ ומנחלט, לכן לא נתגלתה או מלכותו בתכלית השלמות - והתוצאה לא איחרה לבוא: "ויבא עמלק וילחם עם ישראל בפרפדים!" (שמות יז, ח).

זו הסיבה, שתיקנו לנו להוסיף בכל יום בסוף "או ישיר" - לאחר "ה' ימלך לעולם ועד" - שלושה פסוקים המביעים את מלכותו השלמה שלעתיד-לבווא: "כי לה' המלוכה ומשל בגוים" (תהי' כב, כט); "ועלו מושעים בחר ציון לשפט את הר עשו והיתה לה' המלוכה" (עוב' א, כא); "והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד" (זכר' יד, ט). שרק לעתיד, כשיעלו המושעים לשפוט את הר עשו ואת זרע עמלק - היינו: כשישראל יפרעו בהם ובכך יתגברו מהם באופן מוחלט - אז תהיה "לה' המלוכה", ורק אז יהיה ה' למלך על כל הארץ.

יערה עלינו הקב"ה רוח טהרה משמי-מרומו, לקבל על עצמנו את מלכותו יתברך בלבב שלם - לטוב לנו כל הימים.

45 אברהם ויצחק

וי"ל ע"פ המבואר לעיל שעשרת המכות ניתנו כנגד עשרה מאמרות שבהם נברא העולם, והיתה מעין בריאת העולם * סמוך ליציאת בני ישראל ממצרים, וזה היה באותם עשר מכות, שכל מכה ומכה התריבה מאמר אחד בעולם כדי להעניש את המצרים הרשעים שקלקלו את העולם שנברא בעשרה מאמרות, ולחזק את עם ישראל שמקיימים את העולם שנברא בעשרה מאמרות.

ומדוע הקב"ה הוצרך לכך? לפי שבריאת העולם לחד לא הספיקה לאנושות להיטיב את דרכה שהרי מיום שנברא העולם אדה"ר חטא, וכן דור המבול, דור הפלגה, ואנשי סדום ועמורה, והמצרים, ופרעה שאמר לא ידעתי את ה', וכנראה שלא היה להם כח להתבונן ולהבין את היוצר מתוך היצירה, כמו שהבנין מעיד על הבנאי שבנה אותו, והבגד מעיד על החייט שעשה אותו, והשולחן מעיד על הגגר שהתקין אותו וכו' וכו', אף הבריאה הזו מעידה שהבורא ברא אותה:

אברהם אבינו ע"ה עמל להבין זאת, וכן יצחק ויעקב ובניו. אבל אומות העולם לא עמלו להבין זאת, וכן חלק גדול מעם ישראל עבדו ע"ו, ונמשכו אחר המצרים, אחר ההבל וההבל.

ולכן הוצרך הקב"ה להראות לעמו ולעולם כולו שהוא הבורא והוא היוצר. וכך עשה בכל מכה ומכה, שהיה מתריב חלק מהעולם והיה מחזירו לתוהו ובוהו, כגון

המים שהפכו דם ואי אפשר לחיות עם דם במקום מים, ומכת דם היתה שבעת ימים ואף אחד לא יכל להחזיר את המים לקדמותם עד שהקב"ה בכבודו ובעצמו בנה מאמר זה מחדש. וכן היה בכל מכה ומכה, עד שהוכח לעין כל, שה' ברא את העולם. נמצא שסמוך ליציאתם ממצרים זכו שישים ריבוא מבני" לראות מעין בריאת העולם. ועדות זו עוברת מדור לדור בכל ליל הסדר.

47

We - דרך שלושת ימים נלך במדבר ונבחנו לה' אלוקיננו כאשר יאמר אלינו
We shall travel three days journey into the wilderness, and slaughter to Hashem our God, in the manner He shall tell us. (Shemos 8:23)

Throughout the remainder of the parshah, however, Moshe Rabbeinu speaks only about a seemingly temporary excursion to the desert in order to celebrate a festival. Even when Moshe Rabbeinu

demanded that Pharaoh allow Bnei Yisroel to leave Mitzrayim, he did not mention that it was to be a permanent arrangement, he merely said, "*We shall travel three days journey into the wilderness, and slaughter to Hashem our God, in the manner He shall tell us.*"

* There are two ways to understand why Moshe Rabbeinu drew attention only to the festival in the wilderness, and not to the greater objective of the Jewish people's emancipation.

What They Could Handle

As we have mentioned, Bnei Yisroel were not ready to digest the full implication of total freedom from slavery. The idea of a festival for a few days in the desert was something they were able to comprehend, indeed something that would bring them a respite from the backbreaking labor, and give them a taste of the joy of avodas Hashem. From this starting point, the full realization of complete freedom would be easier for them to grasp. As Bnei Yisroel stood at Yam Suf, the shackles of Mitzrayim having been broken, Moshe Rabbeinu said to them, "כי אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם" - *For as you have seen the Mitzrim this day, you shall never again see them, forever* (Shemos 14:13). Once they had left Mitzrayim, Moshe Rabbeinu was able to reveal the full truth to them. Not only would they never see the Mitzrim again, but that they would have no desire to do so. Having tasted freedom, they were now capable of considering a state of permanent emancipation.

wholeheartedly. Thus we see, that the Chag LaShem served, at least in part, as the stepping-stone to complete cheirus.

48 Shabbos Experience

* It is also true that a Chag LaShem has an intrinsic value and kedushah which is no less significant than its capacity to attune an enslaved people to cheirus. When Shabbos or Yom Tov comes around, it is a chance to immerse ourselves in total kedushah, and bask in the closeness we are privileged to have with our Father in Heaven.

There are many parallels that can be made between the preparations Bnei Yisroel made prior to their journey to Hashem's festival and the preparations the Jewish family makes for Shabbos and Yom Tov.

* On Erev Shabbos, we take out our beautiful silverware and adorn the Shabbos table, we dress in our finest clothes, and the women wear their valuable jewelry. Bnei Yisroel were also instructed to do this: "דבר נא - באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב" - *Please speak in the ears of the people: Let each man request of his fellow and each woman from her fellow silver vessels and gold vessels* (Shemos 12:35-36). Indeed, a Chag LaShem is

* a day dedicated to pure avodas Hashem. A person must be prepared and bring all he can to the experience of Shabbos. This is what Moshe Rabbeinu said to Pharaoh, "With our youngsters and with our elders shall we go; with our sons and with our daughters, with our flock and with our cattle shall we go, because it is a festival of Hashem for us" (10:9). "And our livestock, as well, will go with us, not a hoof will be left, for from it shall we take to serve Hashem our God; and we will not know with what we are to serve Hashem until our arrival there" (10:26). To serve HaKadosh Baruch Hu we must bring all we possess.

When Shabbos is approached properly, every mouthful of food is

46 וכן בעשרת הדברות ה' התחיל באנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים ולא באנכי ה' אלוקיך אשר בראתי את העולם משום שביציאתם ממצרים זכו לראות בעיניהם. מעין בריאת העולם וזה מחייבם יותר.

במצות השבת - בדברות הראשונות כתוב כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בם וינח ביום השביעי וגו', ובדברות אחרונות בפרשת ואתחנן, כתוב וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויוציאך ה' אלוקיך משם ביד חזקה ובורוע נטויה על כן צוה ה' אלוקיך לעשות את יום השבת. הרי לך כפי שנתבאר, שב' הטעמים "בריאת העולם" ו"יציאת מצרים" מוכיחים את השבת משום

49

like a sacrifice on the Mizbe'ach, and when we stand and daven in shul, it is as if we are davening in the Beis HaMikdash. Would those who sit in shul and discuss the sports news and financial markets only realize the opportunity that they ruin with their small-talk and idle gossip!

We are fortunate and truly blessed to have been given the opportunity to serve Hashem in this way every single week. A Jew that is in touch with the holiness of the Shabbos will sense the anticipation and the excitement hours before its onset. "ושמרו בני ישראל את השבת" - *And the children of Yisroel shall guard the Shabbos.* (Shemos 31:16) What does ושמרו mean? The Torah uses the same expression to describe Yaakov Avinu's reaction to Yosef's dream: "ואביו שמר את הדבר" - *And his father guarded the matter.* (Bereishis 37:11) Yaakov Avinu waited with great anticipation for the realization of the dream. In the same way, Klal Yisroel are bid to anticipate the arrival of Shabbos Kodesh.

* Though we keep and guard the Shabbos on the day itself, all our preparations for Shabbos and our feelings of sweet anticipation are also part of keeping Shabbos, and this does not only apply to Erev Shabbos. For example, when clearing the Shabbos table and putting the candlesticks away on Motzaei Shabbos, one might take a cloth and wipe the candlesticks and declare, "*lichvod Shabbos Kodesh.*" In this way it is possible to honor the Shabbos from the very moment it departs! Whatever a person does to increase and refine his awareness that everything he does is for the honor of the Shabbos, is praiseworthy. Honoring the Shabbos honors He Who commanded us in its observance.

50

Never mind the other reasons why we must leave Mitzrayim; this is a time to rejoice with our God. Moshe Rabbeinu taught Bnei Yisroel that the chag itself is an opportunity for avodah in its own right.

* We have this opportunity every single week, to let the kedushah of Shabbos permeate our being so that we come to realize that nothing in life has any meaning or value without it being totally dedicated to serving the Ribbono Shel Olam. Every moment of Shabbos is an opportunity to dedicate ourselves completely to the honor of the Ribbono Shel Olam, to absorb unimaginable levels of holiness, and to draw ourselves ever closer to HaKadosh Baruch Hu. If a person senses that his Shabbos is lacking in some way, he should take time after Shabbos to analyze it and work on bringing out all of its potential.

* It is imperative to learn to experience every Chag LaShem to its fullest, since we ourselves are unaware of the spiritual heights we are capable of attaining. This is the meaning of the possuk, "לא נדע מה נעבוד" - *We do not know with what we shall serve Hashem.* (Shemos 10:26) We have no idea of how close we can draw to Hashem until we put every ounce of our energy into anticipating, preparing for and keeping the holy Shabbos and Festivals that He, in His infinite goodness, has granted us, as an eternal inheritance, and this, beyond all other things, is the central, unifying experience of our existence as His chosen people.